

ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В статті досліджено сутність категорії «інвестиційна активність», надано її визначення. В сучасних умовах господарювання рівень інвестиційної активності є однією з найточніших характеристик якості економічного зростання. Зазначено, що інвестиційна активність – основа соціально-економічного прогресу та забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Також зроблено акцент на принципи, дотримання яких сприятиме ефективному управлінню інвестиційною активністю підприємств. У роботі проаналізовано основні тенденції інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств. Доведено, що інвестиційна активність на сучасному етапі залишається на незадовільному рівні та не забезпечує того ефекту, який сприяв би розвитку української економіки. Відповідно, в статті внесено пропозиції щодо поживлення інвестиційної активності промислових підприємств.

Ключові слова: інвестиційна активність, інвестиційна діяльність, капіталовкладення.

CHEREP A.,
IVANOVA A.

Zaporizhzhya National University

INVESTMENT ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES AS A FACTOR OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT

In the article is given the essence of the category "investment activity" is investigated, its definition. In today's economic conditions, the level of investment activity is one of the most accurate characteristics of the quality of economic growth. It was noted that investment activity is the basis of socio-economic progress and ensuring the competitiveness of business entities. Most often, in the economic literature, the concepts of "investment activity" and "investment activity" are identified, but they have a different essential meaning, because activity is an occupation, an action, and activity in this case is more likely to act as a synonym of intensity. It is shown that the term "investment activity" crosses the meaning of the term "investment climate", due to which these categories are often replaced, but in this context, under the investment climate, it is better to understand the environment in which the investment processes take place. It was noted that the main objective of the investment activity of the enterprise is to provide effective ways of implementing the investment strategy of the enterprise. The emphasis is also placed on the principles, the observance of which will help to effectively manage the investment activity of enterprises. The paper analyzes the main tendencies of investment development of domestic industrial enterprises. It is proved that investment activity at the present stage remains at an unsatisfactory level and does not provide the effect that would contribute to the development of the Ukrainian economy. Accordingly, the article made recommendations on increasing the investment activity of industrial enterprises, including improvement of the legislative framework, the creation of a clear strategy for the development of the economy and measures for its implementation, the elimination of corruption, the reduction of tax pressure and the like.

Key words: investment activity, investment activity, investment.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економічної думки підвищується увага до інвестицій, як чинника стрімкого економічного зростання та інвестиційного розвитку підприємств. Саме за рахунок динамічного зростання інвестицій здійснюється економічне зростання, технологічна модернізація, і на цій основі підвищуються кількісні та якісні показники господарської діяльності.

З кожним роком зростання та розвиток економіки вимагає від сучасних підприємств оновлення техніко-технологічної бази, закупівлі нового обладнання, удосконалення виробництва, інноваційної активності, покращення якості та, найголовніше, високої конкурентоспроможності продукції. Для вирішення цих проблем і розширення напрямів своєї діяльності підприємства потребують значних інвестиційних ресурсів. Відповідно, розвиток підприємництва знаходиться у функціональній залежності від рівня його інвестиційної активності.

У сучасній економіці рівень інвестиційної активності є однією з найбільш точних ознак, що характеризують якість економічного зростання і можливість соціального прогресу.

Інвестиційна активність являє собою основу економічного зростання та забезпечує конкурентоспроможність суб'єктів господарювання. Актуальність інвестиційної активності підприємств в економічному аспекті полягає в тому, що в умовах розвитку ринкових відносин інвестування є не тільки джерелом одержання прибутку підприємствами, але й основним фактором зростання економіки країни в цілому.

Аналіз останніх джерел. Поняття «інвестиційна активність» недостатньо вивчене та, з огляду на сучасні економічні умови, є об'єктом детального інтересу з боку дослідників. Питання, пов'язані з дослідженням інвестиційної активності, розглядаються багатьма вченими, такими як Амоша О., Брюховецька Н., Музиченко А. [1, 2, 4]. Вони у своїх дослідженнях проводили оцінку інвестиційної активності підприємств, висували пропозиції щодо її поживлення.

Малютін О. та Гладка У. вивчали питання пов'язані з інвестиційним кліматом та регулюванням інвестиційної активності [5]. Щерба А., Щербань О. та Коритько Т. вивчали питання щодо визначення самого поняття «інвестиційна активність» та проводили її дослідження [3, 8].

Сьогодні багато науковців ототожнюють поняття інвестиційної активності та інвестиційної діяльності, проте такий підхід є необгрунтованим. Відповідно, це вимагає проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Метою статті є дослідження сутності категорії «інвестиційна активність», визначення її стану на сучасному етапі та, відповідно до цього, розробка рекомендацій щодо поживлення інвестиційної активності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. В економічній літературі поняття «інвестиційна активність» є об'єктом пильної уваги сучасної науки. Найчастіше поняття «інвестиційна активність» та «інвестиційна діяльність» неправомірно ототожнюються, маючи при цьому різне сутнісне значення. Так, діяльність – це заняття, праця, дії, у той час як активність передбачає діяльну участь, діяльний стан.

Інвестиційна активність є складовою частиною як інвестиційного клімату, так і інвестиційної системи та всього інвестиційного процесу. Рівень інвестиційної активності вітчизняних підприємств ілюструє якість економічного прогресу всієї країни.

В економічних дослідженнях зустрічаються такі термінологічні поєднання поняття «активність»: ділова, підприємницька, господарська, фінансова, виробнича, інноваційна, винахідницька, інвестиційна. Таким чином, словосполучення «інвестиційна діяльність» та «інвестиційна активність» в економічній літературі мають різне сутнісне значення.

Поняття «інвестиційна активність» перетинається за змістом з поняттям «інвестиційний клімат», за рахунок цього дані поняття часто підміняють. Проте на нашу думку, під інвестиційним кліматом вірніше розуміти середовище, в якому відбуваються інвестиційні процеси.

Інвестиційна активність формується під впливом політичних, економічних, юридичних, соціальних та інших факторів, що визначають умови інвестиційної діяльності та ступінь ризику інвестицій.

Таким чином, інвестиційна активність є результатом тісної взаємодії двох факторів – можливостей інвестування та інвестиційних ризиків.

Проаналізувавши багато підходів до визначення категорії «інвестиційна активність», можемо надати таке визначення: інвестиційна активність – це інтенсивність реалізації інвестиційного потенціалу з урахуванням інвестиційних ризиків. Основна мета інвестиційної активності на мікрорівні – забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії підприємств. Ефективне управління інвестиційною активністю передбачає дотримання основних принципів:

- управління має бути динамічним;
- воно повинно легко коригуватися та інтегруватися у загальну систему управління;
- управлінські рішення мають формуватися на основі комплексного та системного підходу;
- управління повинно орієнтуватися та узгоджуватися із стратегічними цілями розвитку суб'єктів господарювання.

Для визначення рівня інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств, проаналізуємо на основі таблиці 1 тенденції їх діяльності в розрізі основних галузей (рис. 1, табл. 1) [6].

Рис. 1. Динаміка капітальних інвестицій за видами промислової діяльності

Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності у 2010–2017 рр.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	9 міс. 2017
Промисловість	55384,4 100%	78725,8 100%	91598,4 100%	97574,1 100%	86242 100%	87656 100%	117753,6 100%	87180,8 100%
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	15261,1 27,6%	22097,7 28,1%	22293,5 24,3%	21624,8 22,2%	20010,6 23,2%	18466,3 21,1%	22545,6 19,1%	21442,1 24,6%
Переробна промисловість	30151,9 54,4%	42161,3 53,6%	42276,8 46,2%	44717,9 45,8%	42474,4 49,3%	46219,1 52,7%	62223,3 52,8%	47244,2 54,2%
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	8510,2 28,2%	12061,5 28,6%	13279,7 31,4%	14941,3 33,4%	13486,7 31,8%	13548,5 29,3%	21291 34,2%	12761,8 27%
Текстильне виробництво	479,9 1,6%	539,4 1,3%	371,6 0,9%	481,5 1,1%	623 1,5%	987 2,1%	1795,7 2,9%	1083,4 2,3%
Вироблення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	1387,1 4,6%	3596,4 8,5%	2258,4 5,3%	2433,9 5,4%	2011,8 4,7%	4031,1 8,7%	4958,5 8%	4459,4 9,4%
Виробництво коксу та нафтопродуктів	1418,4 4,7%	1602,5 3,8%	1237,5 2,9%	674,6 1,5%	534,2 1,3%	579,6 1,3%	759 1,2%	423,9 0,9%
Виробництво хімічних речовин	2440,6 8,1%	2767,7 6,6%	3436,6 8,1%	2653,6 5,9%	2174,6 5,1%	1679,7 3,6%	1708,5 2,7%	2292,4 4,8%
Виробництво основних фармацевтичних продуктів	565,7 1,9%	802,5 1,9%	824,2 1,9%	1073 2,4%	1413,2 3,3%	1622,8 3,5%	1597,9 2,6%	1203,5 2,9%
Виробництво гумових і пластмасових виробів	3801,7 12,6%	4241,3 10,1%	3790 9%	4231,7 9,5%	3989 9,4%	3817,7 8,3%	6255,1 10,1%	5975,6 12,2%
Металургійне виробництво	6695,4 22,2%	9787 23,2%	9227,8 21,8%	10875 24,3%	11833,6 27,9%	12470 27%	14662,8 23,6%	10795,7 22,9%
Виробництво комп'ютерів, електронної продукції	227,9 0,8%	408,7 1%	501 1,2%	194,5 0,4%	224,5 0,5%	420,8 0,9%	537,1 0,9%	463,5 0,9%
Виробництво електричного устаткування	663,5 2,2%	632,7 1,5%	673,4 1,6%	1000,3 2,2%	601,7 1,4%	584,8 1,3%	1402,3 2,3%	1226,5 2,6%
Виробництво машин та устаткування	1581,7 5,2%	2162,2 5,1%	2781,5 6,6%	2132,1 4,8%	2020,8 4,8%	1945,4 4,2%	2318,3 3,7%	1963,5 4,2%
Виробництво автотранспортних засобів	1680,2 5,6%	2422,7 5,7%	2815,4 6,7%	3122,9 7%	2627,7 6,2%	3332,1 7,2%	3388,1 5,4%	3222,2 6,8%
Інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин	699,6 2,3%	1136,7 2,7%	1079,7 2,6%	903,5 2%	933,6 2,2%	1199,6 2,6%	1549 2,5%	1372,8 2,9%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	9279,9 16,8%	13475,1 17,1%	25381,8 27,7%	29309,5 30%	22895 26,5%	21347,2 24,4%	30733,5 26,1%	16998 19,5%
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	691,5 1,2%	991,7 1,3%	1646,3 1,8%	1921,9 2%	862 1%	1623,4 1,9%	2251,2 1,9%	1496,5 1,7%

Отже, близько 40% усього обсягу капітальних інвестицій у 2010-2016 рр. спрямовувалося у промисловий сектор. Незважаючи на зростання частки промисловості у структурі капітальних інвестицій за 7 років та значне зростання обсягів інвестицій у промисловий сектор (з 55 млрд грн у 2010 році до 117 млрд грн у 2016 році), аналіз структури капітальних інвестицій у промисловість свідчить про зменшення частки переробної промисловості з 54,4% до 52,8%.

У структурі переробної промисловості спостерігається значне збільшення частки виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюну (з 28,2% до 34,2% за 2010-2016 рр.), також зростання демонструє виробництво паперу та деревини. Окрім цього, частка виробництва хімічних речовин та хімічної продукції скоротилася з 8% до 2,7%, частка виробництва гумових та пластмасових виробів зменшилася на 2,6% і у 2016 році становила 10%.

За даними таблиці 1 можемо зазначити, що частка капітальних інвестицій у машинобудування як у структурі переробної промисловості, так і у структурі промисловості загалом залишається дуже низькою – лише 6%. Це критичне значення, адже машинобудівний комплекс є рушійною силою НТП в економіці, адже забезпечує оновлення інших галузей завдяки виробництву прогресивного обладнання, техніки та інструментів.

Для того, щоб забезпечувати структурні зрушення в інших галузях вітчизняної промисловості, просто необхідно нарощувати інвестиції у машинобудування. Звичайно, військові дії та проведення АТО негативно вплинули на процеси інвестування в промисловість.

За 2010–2016 рр. головними джерелами капітальних інвестицій були власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2010 році освоєно 61,7% усіх капіталовкладень, а у 2016 році – 69,3%. Скоротилася частка вкладених коштів з державного бюджету до 2,6% у 2016 році (табл. 2).

Варто звернути увагу на те, що роль іноземних інвесторів у здійсненні інвестування є незначною та не перевищує 3% за усі досліджувані роки. Окрім цього, частка капітальних інвестицій, освоєних за рахунок кредитів банків скоротилася на 5%.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2010–2016 рр.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	180575,5	241286	273256	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1
у т.ч. за рахунок							
коштів державного бюджету	10223,3 (5,7%)	17376,7 (7,2%)	16288,3 (6%)	6174,9 (2,5%)	2738,7 (1,2%)	6919,5 (2,5%)	9264,1 (2,6%)
коштів місцевих бюджетів	5730,8 (3,2%)	7746,9 (3,2%)	8555,7 (3,1%)	6796,8 (2,7%)	5918,2 (2,7%)	14260 (5,2%)	26817,1 (7,5%)
власних коштів підприємств та організацій	111371 (61,7%)	147569,6 (61,2%)	171176,6 (62,6%)	165786,7 (66,3%)	154629,5 (70,5%)	184351,3 (67,5%)	248769,4 (69,3%)
кредитів банків та інших позик	22888,1 (12,7%)	36651,9 (15,2%)	39724,7 (14,5%)	34734,7 (13,9%)	21739,3 (9,9%)	20740,1 (7,6%)	27106 (7,5%)
коштів іноземних інвесторів	3723,9 (2,1%)	5038,9 (2,1%)	4904,3 (1,8%)	4271,3 (1,7%)	5639,8 (2,6%)	8185,4 (3%)	9831,4 (2,7%)
коштів населення на будівництво житла	18885,9 (10,5%)	17589,2 (7,3%)	22575,5 (8,3%)	24072,3 (9,6%)	22064,2 (10,1%)	31985,4 (11,7%)	29932,6 (8,3%)
інших джерел фінансування	7752,5 (4,3%)	9312,8 (3,9%)	10030,9 (3,7%)	8036,7 (3,2%)	6690,2 (3%)	6674,7 (2,4%)	7495,5 (2,1%)

Слід зазначити, що актуальним завданням на сьогодні є підвищення інвестиційної активності іноземних інвесторів, які не поспішають вкладати значні обсяги коштів в економіку України. Несприятливий інвестиційний клімат, недосконала законодавча база, значний рівень корупції та тінізації економіки, нерозвиненість вітчизняної інвестиційної інфраструктури – все це створює перешкоди для здійснення інвестицій іноземними інвесторами.

Більшість інвестицій, що освоюють вітчизняні підприємства, спрямовуються на заміну старого та ремонт встановленого обладнання: у 2015 році 26% та 42% підприємств спрямовували інвестиції на ці напрямки (рис. 2). Надзвичайно негативною тенденцією є те, що за останні 20 років відсоток підприємств, які здійснюють капіталовкладення у впровадження інноваційних технологій скоротився у 2 рази до 15%. Також небезпечним є те, що не збільшується відсоток підприємств, які спрямовують інвестиції на енерго- та ресурсозбереження.

Проведені дослідження дозволили виокремити першочергові завдання, вирішення яких сприятиме пожевланню інвестиційної активності, а саме необхідно:

- створити чітку стратегію розвитку економіки та визначити основні напрямки та заходи щодо її реалізації;
- розробити механізми розвитку підприємництва, формування дієвої інфраструктури;
- налагодити функціонування ринків землі, праці та капіталу;
- удосконалити законодавчу базу;
- подолати високі політичні ризики;
- зменшити рівні тінізації та корупції;
- знизити податкове навантаження;
- створити реальну та достовірну бази даних про стан промислових підприємств;

- подолати низьку платоспроможність населення;
- створити ефективні механізми довгострокового кредитування підприємств галузі;
- підвищити доступність короткострокових кредитних ресурсів для більшості підприємств;
- популяризувати лізингові послуги.

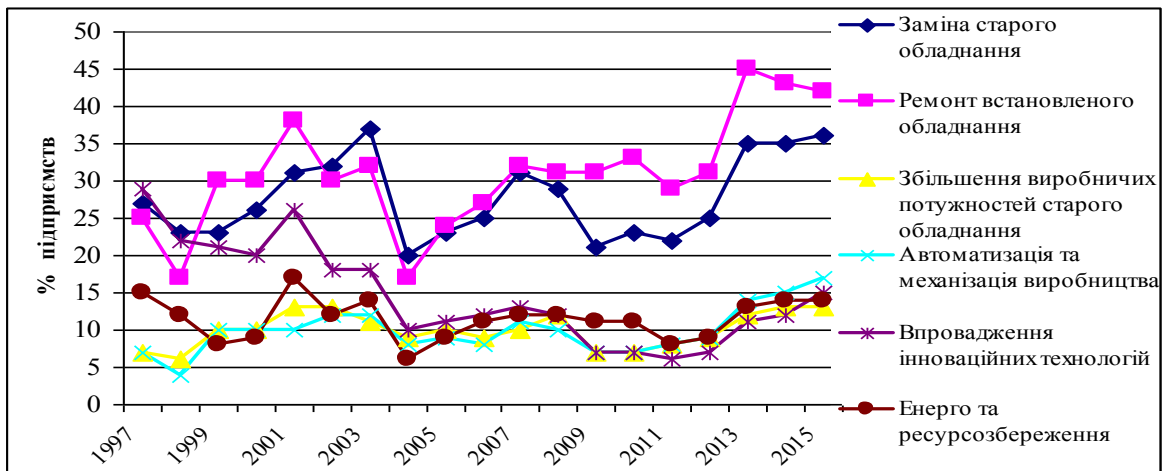

Рис. 2. Динаміка структури інвестицій українських промислових інвестицій

Висновки. Нова реальність вимагає нових підходів до рішення стратегічного завдання економічного розвитку всієї країни – модернізації її господарства, рушійною силою якої виступає інвестиційна складова. Одним із результатів проведеного дослідження є надання визначення категорії «інвестиційна активність», яка являє собою інтенсивність реалізації інвестиційного потенціалу з урахуванням інвестиційних ризиків. В умовах суттєвого погіршення економічної ситуації реальна інвестиційна активність вітчизняних підприємств мало того, що є недостатньою, вона перебуває на край низькому рівні та не забезпечує того ефекту, який би сприяв розвитку української економіки. У ході написання статті була розглянута інвестиційна активність промислових підприємств в розрізі основних галузей промисловості. Відповідно, основна частина інвестицій спрямовується у переробну промисловість (металургія, машинобудування та харчова промисловість). Збільшення розміру інвестицій з року в рік відбувається на фоні одночасного зменшення фактичного приросту. Аналіз інвестицій за джерелами походження свідчить про те, що роль іноземних інвесторів є незначною та вказує на несприятливу дію політичних та економічних чинників. Виконання запропонованих завдань дозволить поживити інвестиційні процеси та підвищити рівень інвестиційної активності підприємств.

Література

1. Амоша О.І. Моделювання та прогнозування економічного розвитку регіонів України / О.І. Амоша, В.М. Геєць, С.О. Довгий, І.В. Сергієнко, В.П. Вишневецький. – Київ : Інформ.системи, 2013. – 439 с.
2. Брюховецька Н.Ю. Моделювання інвестиційної привабливості публічного акціонерного товариства як основа прийняття управлінських рішень / Н.Ю.Брюховецька, О.В.Хасанова // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 1. – С. 307–313.
3. Коритько Т.Ю. Оцінка інвестиційної активності промислових підприємств України / Т.Ю. Коритько // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – № 3(45). – С. 141–145.
4. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні : навч. посібник / А.С. Музиченко. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.
5. Малютін О.К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні / О.К. Малютін // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 165–168.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Пугачова М.В. Інвестиційна політика підприємств: статистичне дослідження сучасних тенденцій / М.В. Пугачова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 5. – С. 50–55.
8. Щербань О.Д. Визначення інвестиційної активності українських підприємств / О. Д. Щербань // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 2. – С. 160–165.

References

1. Amosha O.I. (2013), Modeling and forecasting of the economic development of the regions of Ukraine, Informational systems, Kyiv, Ukraine
2. Bryukhovetska N.Yu. (2014), "Modeling the investment attractiveness of a public joint stock company as the basis for the adoption of managerial decisions", Business-Inform, no.1, pp.307-313

3. Korytko T.Yu. (2016), "Estimation of investment activity of industrial enterprises of Ukraine", *Economic Bulletin Donbass*, no.3 (45), pp.141-145
4. Musichenko A.S. (2005), *Investment activity in Ukraine: training manual*, Condor, Kyiv, Ukraine
5. Malyutin O.K. (2008), "The Concept of Improving the Investment Climate in Ukraine", *Finance of Ukraine*, no. 11, pp. 165-168
6. National Agency of Statistic. Available at <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access December 03, 2017)
7. Pugacheva M.V. (2014), "Investment Policy of Enterprises: A Statistical Study of Modern Trends", *Formation of Market Relations in Ukraine*, no. 5, pp. 50-55
8. Shcherban O.D. (2014), "Determination of the investment activity of Ukrainian enterprises", *Foreign Trade: Economics, Finance, Law*, no. 2, pp. 160-165.

Рецензія/Peer review : 30.01.2018
Надрукована/Printed : 06.02.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Міщук Г.Ю.